KIS-817 – Notennoù gramadegel XV – En dro d'ar verb ha d'an anv

(GE – 28 03 04)

Ur skoilh ouzh ar rummañ gramadegel eo an trec'houllo bras pe vrasoc'h hervez ar yezhoù, brasoc'h e brezhoneg eget e kalz yezhoù, etre neuziadur ha kevreadur. Ar skouer a roer boas eus rikladur an arverioù e-keñver ar furmoù eo hini *pesketa*, renket ent neuziadurel e-touez ar verboù, arveret ent kevreadurel evel "verb" er bomm *pesketa a ran*, evel "pennanv" er bomm *ar pesketa* hag evel "adanv" er bomm *ur vag pesketa*. Ar skoilh a gemer korf er forc'hellegezh oc'h anadiñ en termenoù "verb", "pennanv", "adanv" a lakaer da verkañ gwech rummoù neuziadurel, gwech arc'hwelioù kevreadurel.

Argeziañ a reer mont hebiou d'ar mesk dre elfennañ *pesketa* e pep hini eus an tri bomm usveneget diwar-bouez un anvad daouek o reiñ kel war un dro eus ar rumm neuziadurel hag eus ar staelad kevreadurel : e *pesketa a ran* ez eus eus *pesketa* ur "pennanor argerzhek", en *ar pesketa* ur "pennanor pennanvaet", en *ur vag pesketa* ur "pennanor adanvaet". Emsav an anvadoù-se eo savelañ ur rumm neuziadurel rik, ar pennanor, kuit a nep engwezh kevreadurel. An diemsav eo ez arouezer arverioù ar pennanor, n'eo ket diwar-bouez kealioù kevreadurel, met dre e zeheñvelaat ouzh rummoù neuziadurel all : "pennanor arveret *evel* pennanv pe adanv" ; rouestlad ouzhpenn : arveret evel pennanv pe adanv, ar pennanor ne ziwisk ket e holl arc'hwelioù a verb, da skouer evit a sell ar c'hlokaennoù, evel ma tiskouez ar bommoù : *ar pesketa sardin, ur vag pesketa sardin* ; a du 'rall, lavarout "pennanor argerzhek" zo kement ha lavarout "pennanor arveret *evel* verb", ha lakaat war wel forc'hellegezh rummadel an termen *verb* : hag eñ zo un hennad neuziad-urel, kevreadurel pe ambredadurel ?

Gramadegourion gempred 'zo o deus strivet da hepkoriñ hevelep forc'hell-egezh ; ur skol alaman, da skouer, o kemer harp war doazhadur CHOMSKY, hep dilezel betek re an hengoun klasel, a ra gant *Verb(um)* er par neuziadurel,

gant *Prädikatskern* er par kevreadurel ha gant *Zeitwort* er par steradurel, e se ambredadurel[1].

Evezhiadenn gentañ : desellout unvezioù al lavar evel neuziadoù hep derc'hel kont eus o arverioù a ro tro d'o diskouez e rezh trevnadoù — strukturioù ; ar skouer splannañ a anavezomp eo trevnad an orioù. Neoazh, bezañ dizoloet trevnadoù neuziadurel arstalek en ur yezh ne oufe ket kantreizhañ direadur al lavar da strukturioù peuremren. Mar galler deskrivañ an trevnadoù neuziadurel ent dizalc'h betek ur poent diouzh ar c'hevreadur hag an ambredadur, ned eont ket evit kelo d'ober ur meni danframm a ve en e zalc'h un dreistframm kevreadurel hag ambredadurel. En eneb, an ambredañ eo, dre savelañ argerzh ar *Zeitwort*, a ra un or *(Verbum)* eus an neuziad-mañ neuziad, ar c'hevreadur eo a ra d'un neuziad arc'hwelañ evel or dre ober anezhañ kraoñell al lavarenn *(Prädikatskern)*. E berr, ar gouzrec'h eo a gomz — a bleg hep mar da reolennoù ar c'hevreadur ha da drevnadoù an neuziadur ; hogen, ar reolennoù n'int ket savelennoù, an trevnadoù n'int ket reizhiadoù a 'r werc'helezh alvezel — ledwerc'helezh n'eus ken eus al lavar[2]. Gant kevredigezh al lavarerion, evel gant nep kumuniezh o verañ frammoù ha lezennoù he c'heoded, emañ ar galloud war drevnadoù ha reolennoù he lavar ken en o dedarzh, ken en o dedro. Mar o deus diferet enta al lavarerion arverañ ar pennanor evel pennanv, eleze ober eus un neuziad argerzhek un neuziad arbezhek[3] hep peurlemel e argerzhegezh, emañ en emell ar gramadegour ober meiz war an devoud, da gentañ dre e zeskrivañ gant termenoù kevazas, d'an eil dre e zisplegañ. Da c'houzout hag evel gramadegour hepken emañ e-tailh d'e zisplegañ.

Eil evezhiadenn, hon doug end-eeun war harzoù ar c'hramadeg hag ar yezhoniezh zoken : mar gell an hevelep neuziad bezañ arveret gwech evel verb, gwech evel anv (pennanv, adanv), ez eo kantrat gousellout kerentiezh etre ar verb hag an anv. Penaos avat naouusaat ar gerentiezh gousellet ? Pelec'h kavout ar skoulm anezhi ? An arver he lak war wel, met ar c'hevreadur ne bourchas ket an araezioù d'he displegañ. Ha ne ve ket he orin da glask e tu an ambredañ ? An ambredañ a zespizer evel "bukañ da/ouzh

---

[1] Sl. Michel MAILLARD & Elisete ALMEIDA, "Français et portugais : métalangage grammatical", in *Vers une métalangue sans frontières ?*, Lidil, n° 14, 1997, p. 32.

[2] A-zivout al lavar evel *ledwerc'helezh*, sl. La-16, pp. 244-245.

[3] A-zivout *argerzh* hag *arbezh*, sl. La-13, p. 76.

(udb.), erduañ da (udb.) dre an dezevout[4]", evel "ur gwezhiañ a-berzh ar gouzrec'h o ren monedoù etrezek ar bed[5]". Monedoù 'zo a vuk d'ar bed gwerc'hel war eeun, dre ar merzhout pe dre un emell korfel ; monedoù all a vuk d'an angwerc'hel dre an dezevout, dre an dec'hmegañ pergen ; monedoù all c'hoazh a vuk d'ar gwerc'hel pe d'an angwerc'hel dre al lavar, eleze dre hantererezh ul ledwerc'hel ; monedoù all erfin a vuk d'al ledwerc'hel war eeun pe dre hantererezh al lavar. Evit ar mare lezomp a-gostez ar monedoù-mañ diwezhañ ha stiomp hon evezh war ur c'hraf hepken : ar c'heñver etre ar monedoù durc'haet war eeun d'o bukenn hag ar monedoù durc'haet dezhi dre hantererezh al lavar.

Aze war an daol ez eus un aval. Va dorn a astennan d'e gemer evit e zebriñ. Gant se e tegasan kemm en traoù, ez emellan enno dre un ober korfel, ur gwezhiañ louer. Bremañ e lezan an aval el lec'h m'emañ, e tremenan gant sellout outañ, merzhout e stumm, e livioù, h.a. : un doare all da vont d'an aval eo ar merzhout, anezhañ ur gwezhiañ goubar. Gant danevellañ ar pezh a ran en eil tro hag en eben, e lakaan a-wel un trede moned : lavarout, lavarout pezh a ran pe lavarout pezh a verzhan. Evel an daou voned all emañ al lavarout bleinekaet war an aval, nemet n'eus anezhañ nag un emellout en traoù, nag ur merzhout : ur c'hilañ eo evit reiñ lec'h etrezon hag ar pezh a zo dirazon d'ur meni skramm graet gant ar pezh a lavaran ; emdennañ a ran eus gwerc'helezh an traoù evit genel ledwerc'helezh al lavar : etrezon ha *gouez* an darvoudoù e stignan *arouezioù*[6], e *tarouezan*[7] (e *te*gasan w*ar ouez*) an darvoudoù.

Pa gomzomp eus an emdennañ a zo amplegad al lavarout, ne c'hellomp ket na welout un emdennañ all, an hini a zo amplegad ar merzhout. En ampoent m'on douget da dapout an aval evit e zebriñ eo stiet va realezh war ergerc'henn va c'hoant ; merzhout an aval n'eo nemet ul lankad er c'hemer anezhañ evel danvez meuz. Hogen mar heudan al luzad a 'm bount da dapout krog er frouezhenn, mar choman, hervez an droienn, va fri war ar gloued, ma ned a ket va moned pelloc'h eget lankad ar merzhout, neuze e teu ar merzhout da vezañ diwezh va moned : eus an ergerc'henn e ran un ergorenn. Heñvel eo an dro ouzh tro al lavarout : pa zarouezan an darvoudoù evel ma rafe ur

[4] Sl. La-08, p. 348 ; La-11, p. 424.

[5] Sl. La-08, pp. 516-517.

[6] A-zivout Br. *gouez, arouez* ha deveradoù all, sl. La-08, pp. 258-259.

[7] Sl. La-13, pp. 236-237.

c'hazetenner, ne gemeran ket perzh enno, ez emdennan hep kemmañ tra er bed ; er-maez eus an darvoudoù e choman ; pa dremenan gant merzhout an aval hep stekiñ outañ, e choman ivez war emdenn, nemet en degouezh e ranker ober anv a emdennañ kentizhek (n'eus hanterad ebet etrezon hag an aval, ent resis : etre merzhiad ha gourzhergor[8]) ; en eneb, an emdennañ ampleget gant al lavarout zo da spizañ evel emdennañ handizhek (al lavar a zeu da hanterad etrezon hag ar pezh a gomzan anezhañ, ent resis : etre lavarer ha gourzhergan[9]). E lec'h all e tereo imbourc'hiñ war ar c'heñverioù a zo etre an div furm-mañ a emdennañ hag an *treañ*[10]…

Keñveriomp ha kensavlec'hiomp an tri daouad kendaveadoù emaomp o paouez digej, dre zeskrivañ luniad pep hini :

~ Etre ar gwezhiañ louer hag e vukenn n'eus troc'h ebet a lakfe ur c'heñver a drehontusted : an aval hag an dorn a dap krog ennañ zo daou veziad eus an un gwerc'helezh. Merkomp ez eo boutin etre an den hag al loen luniad ar gwezhiañ louer. Uheloc'h e 'm eus lakaet kemm etre ar merzhout evel lankad eus ar gwezhiañ louer hag ar merzhout evel diwezh ar moned. Atersiñ hag an un luniad zo d'ar merzhout-lankad ha d'ar merzhout-diwezh n'eo ket sevel ur gudenn dibouez, rak lazout a ra gouzout, etre traoù all, ha *merzhout* a arveror ivez da verkañ an dec'havaelañ loenel hag an dec'havaelañ denel kedouez[11].

~ Etre ar merzhout hag an dra merzhet (ar gourzhergor) ez eus, en eneb, ur c'heñver a drehontusted : ar merzhout un aval n'en deus perzh ebet e beziad-elezh an aval. Evel lavaret a-zioc'h, merzhout zo emdennañ evit lezel da vout — adkavout a reomp amañ pezh a voe un dodenn greiz gant prederourion eus an 20t kantved : ar *Seinlassen der Dinge*[12] hervez HEIDEGGER, "lezel an traoù da vout", "gadiñ an traoù".

---

[8] Sl. Da-64, p. 74 ; La-01, pp. 64 hh. ; La-08, pp. 347-349 ; La-11, pp. 22-24, 280, 412 ; La-12, pp. 80, 135.

[9] Sl. La-12, p. 136.

[10] Sl. *Emsav* 123, pp. 4 hh. ; 127, pp. 44 hh. Sl. ivez p. 301 dindan.

[11] A-zivout modoù emouez hag anemouez an dec'havaelañ, sl. La-12, pp. 99-100 (e notennoù traoñ p. 100, daveoù niverus da arroudoù all diwar-benn an un argraf).

[12] Sl. KIS-587 – An dra hag an den e preder Heidegger, La-12, pp. 146-181 ha dreist-holl : **SEINLASSEN DER DINGE**, pp. 160-163 *("Lezel a reomp ar c'hleiz da chom ar pezh ez eo […]. E se, hon arsaviñ ouzh ar c'hleiz zo a seurt doare m'en lezomp da*

~ Etre lavarout ha gourzhergan (etre an erganad hag ar pezh a ra kel anezhañ) ez eus ivez ur c'heñver a drehontusted : ar gomz a-zivout an aval n'en deus ket perzh e gwerc'helezh an aval (lizh d'an doazhadell glasel "ar ger ki ne zant ket", ne groger ket er ger aval). An emdennañ ret d'ar merzhout a stign un esaou ma tarvez an emdennañ ret d'al lavarout — azlammat a ra trehontusted ar gourzhergor e trehontusted ar gourzhergan ; a-c'hin, an emdennañ ret d'al lavarout a azlañs an emdennañ ret d'ar merzhout : gwell lavaret, gwell merzhet ; merzhout ha lavarout zo daou droad an un kerzhed. Hag aze n'emañ ket derou ur respont d'an aters a raemp a-zivout ar merzhout-lankad, ar "merzhout" kedouez ? Mar ampleg ar merzhout hag al lavarout an un emdennañ, an un gadiñ, e berr : mard eo keflen merzhout ha lavarout, ne zere ket en ur prezeg dik ober ur *merzhout* eus ar "merzhout" kedouez nag eus ar c'hedvout[13], an dec'havaelañ gourzhdrec'h[14] a zo lod al loened mut.

E dibenn un hir a droiad er-maez eus douaroù ar c'hramadeg, er c'hondon anezhi kentoc'h, e c'hounezomp dezhi un diarsell ledanaet oc'h engwerc'hañ, ouzhpenn al lavarout e unan, ar gwezhiañ hag ar merzhout.

Merzhout ha lavarout a ampleg an un emdennañ, an un gadiñ ; kevampleg avat n'int ket, en askont eus luniadoù trehontusted ketep o c'hen-daveadoù, met kevaraez : ar merzhout a ro tro d'al lavarout hag a-geveskemm. Drezañ e unan, ar gwezhiañ louer ne ampleg ket un emdennañ ; mar bez, e mil hent ar gedvuhez, ar merzhout hag al lavarout o kemer perzh ennañ ez eo bepred ent deberzhek — evel ma tiena ar gwezhiañ loenel : an un kraoñell retvezek zo d'ar c'hutuilh frouezh gant denion ha gant marmouzion. Lezel an dra da vout dirazomp, emdennañ a-dal dezhañ, a zigor un esaou ma c'hoarvez merzhidigezh un anad[15] eus an dra ; esaou o kevaraezañ lavarout, erganañ un anv — tra hag anv (gourzhergor ha gourzhergan) o kaout an un arbezh etrezo

---

vout evel ma 'z eo"). An un prepoz a gaver dindan bluenn aozerion all, R. BARBARAS da skouer : *"Haeziñ n'eo ket perc'hennañ, lezel da vezañ eo"* (La-11, p. 35).

[13] Sl. La-11, pp. 288, 334-335.

[14] Diziouerus eo bet anadet an termen *gourzhdrec'h* evit denesaat ken ouzh doazhadur ur prederour evel MERLEAU-PONTY (sl. La-11, p. 323), ken ouzh *Bevoniezh prederel* Hans JONAS (sl. KIS-540, La-11, pp. 210-241), ken ouzh "Loenvredoniezh prederel" aozerion evel F. J. J. BUYTENDIJK, Rolf KÜHN (sl. KIS-545 – Loen ha den, La-11, pp. 279-288) ha Thure von UEXKÜLL (sl. KIS-552 — Al loen evel gouzrec'h, La-11, pp. 328-335).

[15] Sl. KIS-467 – Gl. **apparence, apparaître**, La-10, pp. 235-242.

da vudurun, da bont. Ken e c'haller lakaat : an un emdennañ, an un gadiñ a lez an dra da naouiñ en hon merzhout hag an anv da zedarzhañ en hon lavarout.

Penaos kensavlec'hiañ merzhout ha lavarout diouzh un tu, gwezhiañ louer diouzh an tu all ? Evel m'hon eus stadet, n'eus troc'h ebet, keñver ebet a drehontusted etre ar gwezhiañ louer hag ar vukenn anezhañ : lodek int en un gwerc'helezh, gwerc'helezh an traoù. Ar gwezhiañ louer enta ne ampleg ket un emdennañ dirak an traoù, met er c'hontrol un emlezel da vont d'an traoù, ne ampleg ket ur gadiñ, met ar c'hontrol eus ur gadiñ. Pe dermen arverañ da zec'heriañ hevelep "emlezel da vont", hevelep "kontrol eus ur gadiñ" ? A-walc'h e rafen gant Br. *broueriñ*[16] amprestet diwar Kb. *brwydro* "to battle, fight, struggle, attack" ha diwar Iw. *bríathar* "ger, verb".

Un distro a rankomp ober war un arvez eus al lavarout na zeu ket war wel p'en arseller hepken en e zarempred gant ar merzhout, hemañ : al lavarout zo ur gwezhiañ e-touez ar gwezhiaoù all, ur gwezhiañ dibarek avat : diouzh un tu, n'eus ket anezhañ ur gwezhiañ goubar, rak amparañ a ra beziadoù trael, an arouezioù ; diouzh an tu all, e kemm ouzh ar gwezhiaoù arloet war eeun ouzh an traoù hag a van en o fezh e gwerc'helezh an traoù, mar revez ivez al lavarout e gwerc'helezh an traoù, ne revez ket eno en e bezh ; ar parzh traek anezhañ ne spir ket d'e amparañ evel lavarout : ar sell traeler[17] a anavez ar vouezh evel sten, anadenn drael, met n'eo ket evel son, anadenn c'hou-zrec'hel. Ledwerc'hel hon eus merket e oa al lavarout, a-c'haoliad war div werc'helezh, gwerc'helezh an traoù ha gwerc'helezh ar gouzrec'h ; pe c'hoazh : a-c'haoliad war broueriñ ha gadiñ ; broueriñ e kement ma 'z eo al lavarout un eztaoliñ, ur gwezhiañ louer enta, gadiñ e kement ma ampleg un emdennañ (gadiñ tamallet gant dalc'hiaded an ober rageeun, test o c'hrenn-lavar : "Un oberer a dalvez kant lavarer.") Hogen bezañ a-c'haoliad zo bezañ

---

[16] Tro 'm eus bet da arverañ Br. *brouer* evel kevatal da La. *conatus* e ster SPINOZA : *"an tued ma striv pep tra da drebadout en e vout…"* (sl. La-11, p. 229) hag e ster JONAS : *"ar striv didorr a gas ar bev eus e c'hanedigezh d'e varv"* (*id.*, p. 223).

[17] Kinnig a ran diforc'hiñ *traelour* "(neb) a zegemer an draelezh da werc'helezh nemeti (dre duadur, doazhadur, ideologiezh)" ha *traeler* "(neb) a gemer diarsell an draelezh (dre araezad keweriañ pe dezevout)".

pont evel ma evezhiemp da heul HEIDEGGER ha MERLEAU-PONTY[18]. Pont liesfurm en degouezh : dre berzh e staelad daouek e c'hell al lavarout koublañ gant nep gwezhiañ louer, goubar, pe louer ha goubar war un dro eveltañ. Al lavarout (gwezhiañ daouvlein louer ha goubar enta) a c'hell a-gevret koublañ gant ar merzhout (gwezhiañ goubar) ha reiñ da arbezh an dra korf louer an anv. Al lavarout a c'hell ivez koublañ gant ar gwezhiañ louer ha, dre e vlein goubar, dre an emdennañ, e tec'han neuze ur meni difienn, ur rank a lez ar broueriñ da naouiñ e rezh an argerzh, mudurun etre ar gwezhiañ hag ar verb lakaet d'e zec'heriañ[19]. Gant gerioù all, ar gadiñ degaset da argouroù gant al lavarout a ro da argerzh ar gwezhiañ an dro da naouiñ e rezh argerzh ar verb.

> Amañ un evezhiadenn. Ar verboù ne dalvezont ket da aroueziñ ar gwezhiaoù hepken met ivez, evel ma ouzer, ar bout, an devonet (dont da vezañ) — pezh a intenter dre zespizañ an argerzh[20]. Notomp e tere *broueriñ* ouzh hevelep diskalfad kealioù, pa arverer *brouer* a du 'rall er ster a roe SPINOZA pe JONAS da *conatus* : ar strivañ a ra ar beziad da vout (diwar vont, notomp "ar *sonusted* nevez eus ar verb bout" degaset gant HEIDEGGER, gouez da LEVINAS[21]) Kounaomp ivez an arver e brezhoneg eus *bout* evel verb ober[22].

Liesfurm eo ivez mod ar c'houblañ. *Paol a zastum avaloù* zo un darouezañ, un degemenn, an degemenner o chom war emdenn e-keñver ar gwezhiañ degemennet, argerzh ar gwezhiañ o tont da gemer korf er verb *dastum*. Bremañ, *Paol, dastum avaloù* zo ur gourc'hemenn, ar gourc'hemenner o chom ivez war emdenn ent trael, nemet ez eo eilpennet "emdizh[23]" an argerzh : en degemenn e teu argerzh ar gwezhiañ da enkorfañ er verb ; er gourc'hemenn, ez eo argerzh ar verb a ginnig enkorfañ er gwezhiañ —

---

[18] *"Ar ger zo nann un « ergorenn » […], bez' ez eo evel ar pont, ur skoulm a urzh sonel a zo ur skoulm en urzh sterel"*, MERLEAU-PONTY, *Notes de cours 1959-1961*, Gallimard, 1996, p. 126 (sl. La-12, pp. 196-197 & La-16, p. 245, n. 11).

[19] A-zivout an kez roll mudurun : "[…] ez astennan erdal an termen *argerzh* : despizet da gentañ evel « keal eztaolet gant ar verb », e ran hiviziken anezhañ « keal eztaolet dre ar verb » gant ar gouzrec'h, eleze « gwezh ar gouzrec'h »" (La-15, p. 20).

[20] "Ar c'healioù eztaolet gant ar verb : ober, bezañ, dont da vezañ, h.a. a lakaer dindan an anvad hollek : an *argerzh* " (SADED, Yad-0/4).

[21] *"Bout : nann ar pezh a zo, met ar verb, ar « gwezh » bout."* "Être : non pas ce qui est, mais le verbe, l' « acte » d'être", sl. La-11, p. 180.

[22] Sl. La-13, p. 39, n. 2.

[23] Br. *emdizh* a arveran amañ dre leterc'had trevoniel, sl. La-09, p. 157, mellad 9.

degouezh hemañ hon eus bet tro da studiañ evel *annebiñ*[24]. Diwar vont, menegomp emell ameeun al lavarout er gwezhiaoù all diwar-bouez an dremm a wisk d'ar bed dre lakaat anvioù war an traoù : daoudu eo ivez "emdizh" an arbezh eus an dra d'an anv hag eus an anv d'an dra.

E berr enta, al lavarout a ampleg gadiñ ha broueriñ hervez daou vod : lezel an dra da vout hag erdantiñ[25] outañ dre an anv ; lezel ar gwezhiañ da c'hoarvout hag erdantiñ outañ dre ar verb. E gwir, evit eeunaat va denesadenn hag abourzhañ plaenoc'h an divoud e 'm eus graet daou zireadur :

a) Kantet 'm eus va holl skouerioù en un hanved a 'r prezeg hep mui, hini an traoù merzhet, o tiren enta erdal ar gourzhambred[26] da hini ar gourzhergor ; dav gouzout avat ez eus hanvedoù a 'r prezeg all : pa lavaran *an enor*, e tibaban un hanved a 'r prezeg nad eo ket hini an traoù merzhet ; er ster strizh ne *verzher* ket ar werc'henn **ENOR**, he ambredañ a reer neoazh ; *enor* ne arouez ket ur gourzhergor, met ar gourzhambred **ENOR** ;

b) Direet 'm eus an erganad d'an anv diouzh un tu, d'ar verb diouzh an tu all. E buhez ar pemdez, pa c'hoarvez din distagañ an hanc'her *aval*, ez eo e-ser erganadoù a seurt gant *un aval 'z po da zebriñ* pe *un aval hepken a chom er wezenn* ; pa zistagan *debriñ*, ez eo ivez e ser erganadoù a seurt gant *poent eo debriñ lein* pe *n'eus netra da zebriñ* : an erganad en e furm glok a c'hoarvez eus ur verb hag un anv da nebeutañ, hag int geriet pe angeriet.

Moarvat eo deuet poent plediñ gant ur gudenn a hanc'herieg. Betek henn en notenn-mañ e 'm eus graet gant *anv* da verkañ ar "c'horf" kemeret el lavar gant an arbezh, o reiñ staelad an anv d'ar pennanv koulz ha d'ar raganv, d'ar c'hefebad anvel, d'an dibenn or. Ken e sav un arvar a vesk etre al live neuziadurel ma 'z eo an anv ur rumm etre rummoù all (verb, h.a.), dezhañ isrummoù (pennanv, adanv, h.a.) hag al live ambredadurel ma ve despizet an anv evel nep furm o tec'heriañ un arbezh. Heñvel arvar a vesk a ve evit a sell ar verb, anezhañ war un dro ur rumm neuziadurel (Al. *Verbum*) ha nep furm ambredadurel o tec'heriañ un argerzh (Al. *Zeitwort*). War-benn diforc'hekaat

---

[24] Sl. J. L. AUSTIN, *How to Do Things With Words*, 1962 ; J. R. SEARLE, *Speech Acts*, 1969 ; KIS-291 – Br. **heb-** ha deveradoù, La-08, pp. 170-172.

[25] An *erdantiñ* a zespizer evel "monet etrezek dre un tennder, ur stegnadur, un antelladur war-raok", sl. La-11, p. 424.

[26] Sl. La-08, pp. 348-349.

al live ambredadurel e kinnigan lakaat war an dec'heriadoù ken eus an arbezh, ken eus an argerzh an anvad hollek *penndod*. E se ne ve ket pellaet diouzh arver *dodiñ* er Brederouriezh[27] : dec'heriañ an arbezh zo dodiñ an dra (ha dre vras nep gourzhambred), dec'heriañ an argerzh zo dodiñ ar gwezhiañ. *Penndodoù arbezhel* ha *penndodoù argerzhel* a rafed eus ar furmoù o todiñ a-getep an arbezhioù hag an argerzhioù.

Un nebeut skouerioù a roy dimp an dro da amprouiñ ar c'hinnigoù a ran.

~ En erganad *ul levr a brestan da Per*, ez eus un argerzh, ar verb *prestañ* o vezañ penndod argerzhel, ha tri arbezh, boutin etre a-getep ar gourzh-ambredoù **LEVR**, **PER**, **ME** hag ar c'hefebad anvel *ul levr* (klokaenn eeun), an anvenn *Per* (klokaenn ameeun), an dibenn *-an*, kentañ gour ar bongevor (rener amc'heriet), o zri o vezañ penndodoù arbezhel.

~ En erganad *Paol a lavaras : ul levr a brestan da Per*, ez eus un argerzh, dec'heriet gant ar penndod argerzhel, ar verb *lavarout*, ha daou arbezh, boutin etre a-getep ar gourzhambredoù **PAOL**, **UL LEVR A BRESTAN DA PER** hag an anvenn *Paol* (rener), an erganad *ul levr a brestan da Per* (klokaenn eeun), an eil hag egile o vezañ penndodoù arbezhel.

~ En erganad *prestañ zo ur fazi*, ez eus un argerzh, dec'heriet gant ar penn-dod argerzhel *zo*, bongevor perzhenel ar verb *bout*, ha daou arbezh, boutin etre a-getep ar gourzhambredoù **PRESTAÑ**, **UR FAZI** hag ar pennanor *prestañ* (rener), ar c'hefebad anvel *ur fazi* (gwereenn), penndodoù arbezhel o daou.

Er poent-mañ eus hon holc'hadenn e kavan mat ober un distro nevez war al lavarout e unan. Tremenet omp hep diskejañ al lavarout diouzh ar pep all eus ar werc'helezh ha degouezhet omp d'e intent evel azhentiñ gwezhiaoù louer ha goubar ar gouzrec'h. Stadañ a reomp e vez ar gwezhiañ louer aze-endeo bepred : deraouiñ a ra war un dro gant ar bout, bout ha gwezhiañ o vezañ an un broueriñ[28]. Evit ar gwezhiañ goubar hon eus gwelet ez ampleg an emdennañ, ar gadiñ : un ambredañ eo, dezhañ gourzhambredoù trehontus. Al lavarout, gwezhiañ louer ha goubar war un dro, a ra meiz war an traoù dre amparañ an arbezh, pont etre an dra hag an anv (dikoc'h : etre ar gourzh-

---

[27] Sl. KIS-722 – Al. **Thesis, thetisch** en Anadennoniezh, La-14, pp. 189-196.

[28] *"Unan eo orin al lavar hag orin an den : arial, gwengel, rin ez int o daou"*, a skriv HEIDEGGER en e yezh rinek ivez (in *Notes de Cours* MERLEAU-PONTY, *ibid.*, p. 135, sl. La-12, p. 189).

ambred hag ar penndod arbezhel), ha war ar gwezhiaoù dre amparañ an argerzh, pont etre ar gwezhiañ hag ar verb (dikoc'h : etre ar gwezhiañ hag ar penndod argerzhel). Perzhioù heverk eus al lavarout eo ar re-mañ : mar ampar evel arbezh an dra verzhet, ez ampar evel argerzh ar gwezhiañ goubar ez eo ar merzhout ; a-c'hin, mar ampar ar gwezhiañ (louer pe goubar) evel argerzh, en en ampar ivez evel arbezh dre vezañ lavar diwar e benn, eleze dre gevaraezañ e ambredañ, dre ober anezhañ ur gourzhambred, un ergorenn drehontus. Alese an displegadur eus an devoudoù gramadegel-mañ :

E lod eus ar skouerioù roet a-zioc'h e vez dec'heriet an arbezhioù gant pennanvioù. E gwir, furmoù e-leizh a gaver a du 'rall. Bezet da ergorenn an devoud-mañ : "prestañ arc'hant da X" ; dec'heriet e c'hallo bezañ an arbezh :

≈ dre un erganad orek, sk. : *fazi eo e prestfes arc'hant da X*,

≈ dre un erganad pennanorek, sk. : *fazi eo prestañ arc'hant da X*,

≈ dre un erganad koazhet d'ur pennanor (hep destier), sk. : *fazi eo prestañ* ;

En tri degouezh e vez dec'heriet an arbezh dre ur bennanvenn ; kantrat eo astenn erdal ar pennanvennoù d'an erganadoù dre bennanor ha d'an erganadoù koazhet d'ur pennanor — an ambredadur eo a ro poell d'ar c'hevreadur hag, etre devoudoù kevreadurel all, d'an angeriañ.

≈ dre ur pennanor pennanvaet, eleze arveret evel pennanv ent kevreadurel (o sammañ arc'hwelioù eus ar pennanvioù), hag ent ambredadurel (o tegemer destieroù), sk. : *ur studienn war ar pesketa sardin*.

E brezhoneg e chom gant ar pennanor pennanvaet arc'hwelioù 'zo eus ar pennanor, sk. : *ar pesketa sardin*. Er bomm *pesketa (a ran) sardin*, ez eo *pesketa* pennanor paler[29], ha *sardin* pennanv klokaenn amkan, ent ambred-

[29] Er gramadegoù kent e tremened gant an un anvad *verb* el liveoù neuziadurel, kevreadurel koulz ha steradurel (ambredadurel). Strivañ a ra ar c'hramadegourion gempred da lakaat kemm etre an tri live — gwelet hon eus (pp. 287-288 a-zioc'h) e ra aozerion alamanek 'zo gant *Verb(um), Prädikatskern, Zeitwort* ; TESNIÈRE, diouzh e du, a arver an termen kevreadurel *nœud central*, dezhañ ar *fonction nodale*. Kinnig a ran ober gant *verb (or, anor,* h.a.) el live neuziadurel, gant *penndod argerzhel* enta el live ambredadurel hag, el live kevreadurel, gant *paler* g. *-ioù* [< Kt. *k^{u9}alatro-*, krBr. *palazr an brech* "le gros du bras" (C.), Br. *paler(-brec'h)* "humérus" (VALL., GEGO.), Kb. *paladr* "spear shaft, lance ; column, stay ; progenitor, lineage ; stalk, stem, trunk ; axle ; perch, pole" (GPC)]. Sl. ivez KIS-810 – Notennoù gramadegel XIII – An disav ambredadurel, La-16, pp. 218-222.

adurel ez eo *pesketa sardin* penndod argerzhel (evel ma ’z eo e gevatal *sardineta*) ; er bomm *ar pesketa sardin* ez eo *pesketa* pennanor pennanvaet, eleze war un dro pennanor paler a zo outañ ar glokaenn amkan *sardin*, ha pennanv a zo outañ an destieroù *ar* ha *sardin*, ent ambredadurel ez eo *ar pesketa sardin* penndod arbezhel (evel ma ’z eo e gevatal *ar sardineta*).

Notomp e vez un askenad savadur er prezeg resis. En arver pemdez ar pennanor pennanvaet, e vez gant ar glokaenn eeun / destier furm ur pennanv rummennañ[30] (liester, hollder, strollder) hep ger mell. Ar ger mell avat a vez kavet e prezeg an dezrannañ, sk. : *“ar merzhout un aval n’en deus perzh ebet e beziadelezh an aval”* (p. 290 a-zioc’h) ma kemer an arbezh furm ur bennanv-enn bennanorek ha ma paouez ar glokaenn a vezañ destier war un dro.

Un notenn c’hoazh. Evel a ouzer, pennanorioù ’zo p’o c’hemerer da bennanv a c’houzañv ur c’hemm skrivadur en o c’hensonenn dibenn : *bout* → *boud*, *gallout* → *galloud*, *mon(e)t* → *moned*, *nit* → *nid*. Alese an tun a ’m eus kredet korvoiñ, anezhañ derc’hel digemm skrivadur ar pennanor goude ma ’z eo pennanvaet, war-benn arbouezañ keal ar gwezhiañ[31].

≈ dre un treverbad, sk. : *ar pesketaerezh sardin, ar c’houezh avaloù*. Ent ambredadurel ez eus penndodoù arbezhel eus an daou vomm. Ent neuziadurel ez eo *pesketaerezh*, *kouezh* pennanvioù treverbat, eleze deveret diwar ur verb ; ent kevreadurel ez eus hogozennoù[32] eus *sardin, avaloù*, nemet ent ambredad-urel ez eo *sardin* amkan (kv. *pesketa sardin*) hag *avaloù* divoud (kv. *an avaloù a gouezh*).

Unan eus luskoù bras al lavarout eo enta amparañ evel arbezh n’eo ket hepken ar gourzhambredoù (an traoù), met ivez ar gwezhiaoù — pezh en deus HUSSERL dodennet evel “dezv an arbezhekaat[33]”.

“[…] dezv an arbezhekaat, hervezi e klot pep erganad ha pep furm darnel diforc’hekadus en erganad gant un arbezhek : an erganad e unan, lakaomp

---

[30] Sl. La-15, pp. 285 & 288-289.

[31] A-zivout *boud/t*, sl. La-10, p. 241 ; La-11, pp. 180, 187 ; La-13, p. 18.

[32] Dav eo diwall diouzh an trap e ve intent Br. *hogozenn* evel keverdal da Gl. *épithète* ; mar menner kavout da Br. *hogozenn* ur c’hevatal allyezh, ra vo Al. *Beifügung*, hemañ oc’h arouezin kevret ar rummoù Gl. *épithète, complément déterminatif* ou *nominal (complément de nom).* Sl. p. 217 a-zioc’h.

[33] Dre ar c’herienn-mañ e kav din e troan ar fealañ “Gesetz der « Nominalisierung »”, rak dre Al. *Nomen, nominal* e tave HUSSERL evel prederour d’al live ambredadurel — ar gramadegour hepken a bled gant al liveoù neuziadurel ha kevreadurel.

« p eo S » a glot gantañ an erganad arbezhek kevelep ; da skouer, evel rener e-barzh erganadoù nevez e kemeror ar bout-P o klotañ gant ar « p eo ».[34] *"*

Al lavarout, ouzhpenn bezañ pont etre an dra hag an anv diouzh un tu, etre an ober hag ar verb diouzh an tu all, zo ivez pont etre an dra hag an ober : dre an emdenn a ampleg e pourchas d'al lavarer ar galloud da ambredañ kevret an traoù hag an oberoù dre o enskrivañ en un gwere, hini ar penndodoù arbezhel — gant gerioù eeunoc'h : da lakaat anvioù war an oberoù koulz ha war an traoù. Galloud hennezh a zo dezhañ emsav ha diemsav : emsav, reiñ an tu da arwerc'hañ en ur ser kement a ya d'ober ar bed, traoù ha graoù, hag e se kevaraezañ an dezevout (ar Ouezoniezh, ar Brederouriezh hag … ar C'hramadeg) ; diemsav, enderc'hel da chom war emdenn ken e-keñver an traoù, ken e-keñver ar gwezhiaoù ha bezañ en arvar d'ober "eus an dezevout [hon] angerzh hag [hon] annez", da sankañ en "dallentez politikel[35]", evel ma keuzie ARENDT a-zivout HEIDEGGER ha PLATON[36].

Ar yezhoniezh klasel a lak kemm etre daou seurt gerioù : ar gerioù o taveiñ d'ur werc'helezh trehontus dezho (Gl. *mots forts, principaux, autonomes, lexicographiques*, Al. *Hauptwörter*, Br. *gerioù ergeñveriñ*) hag ar gerioù o talvout da gevreañ ar re gentañ (Gl. *mots outils, accessoires, grammaticaux*, Al. *Hilfswörter*, Br. *gerioù benveg*)[37]. C'hoarvezout a ra ar gerioù ergeñveriñ eus ar pennanvioù, ar verboù, an adanvioù hag an adverboù.

---

[34] "[das] Gesetz der „Nominalisierung", wonach jedem Satz und jeder im Satz unterscheidbaren Partialform ein Nominale entspricht ; dem Satze selbst, sagen wir „S ist p", der nominale Daßsatz ; z.B. an Subjektstelle neuer Sätze dem „ist p" das P-sein" (Edmund HUSSERL, *Ideen zu einer reinen Phänomenologie*, erstes Buch, [248], Felix Meiner, Hamburg, 1992, p. 276).

[35] Sl. KIS-749 – Hannah Arendt ha keal an niñvañ, La-15, pp. 95-114, pp. 96-97 pergen.

[36] ARENDT ne ra ket anv eus an arzourion — a zo war un dro dezevourion ha gwezhierion louer, evito da wezhiañ en ur dreiñ kein d'ar c'henved. Pa ouzon, ned a ket pelloc'h eget ober eus an arz estreget un "oberiañ", hep anaout dezhañ bri an "niñvañ", a zo eviti ar par uhelañ eus gwezhiañ mab den.

[37] Sl. La-15, p. 19. Notomp dizunvanded an termenegoù : Al. *Hauptwort* da skouer, evit aozerion all, zo kevatal da Br. *pennanv, solwezell*. A-gostez e lezan amañ termenoù ar yezhoniourion strukturel a geveneb ivez Gl. *monème lexical, lexème* ha *monème grammatical, grammème, morphème* (sl. La-07, pp. 8 hh.), nemet e tiazezont ar gevenepted war berzhioù enien d'ar yezh ha n'eo ket war ar c'heñverioù etre lavar hag ezlavar.

Un distro a rankomp ober c'hoazh war un argraf a zo e drekleur an notenn-mañ adalek an derou : anezhañ natur ar c'heñverioù etre ar rummoù neuziadurel hag ar rolloù ambredadurel. Keñverioù nad int ket sonnet, met fiñvus, "fuilh" er ster en deus ar ger e "teskadoù fuilh". Ar roll penndod arbezhel a vez ***peurliesañ***[38] e kerz ur pennanv, met c'hoarvezout a ra dezhañ bezañ fiziet en un adanv, ur pennanor pe en un erganad. Ar roll penndod argerzhel a vez ***peurliesañ*** embreget gant ur verb a gaver ivez c'hoariet gant ur pennanv. An devoud amañ a denn d'an hini en deus Hans JONAS anvet *freedom*, termen a 'm eus troet dre *dizankted* , anezhañ "an dizalc'h a zo d'ar bev e-keñver an danvez end-eeun a ya koulskoude d'e ober en e bezh[39] ". Hevelep dizankted zo un anv all evit an *trec'houllo* etre furmoù hag arverioù al lavar a zitouremp e derou an notenn. An diforc'h etre an dizankted vevoniel hag an dizankted c'hramadegel a denn da natur an danvezioù ketep. Alvezel eo danvez ar bev, e dalc'h savelennoù. Arouezioù eo danvez al lavarout, e dalc'h reolennoù nad int ket estreget kevrouezadoù[40] kevredigezhel. Ar bev a rank plegañ da savelennoù an danvez alvezel, an dizankted gantañ o naouiñ evel eul. Al lavarout a gempleg da reolennoù e zanvez, ar yezhoù, an dizankted gantañ o naouiñ evel ster. Ar bev n'en deus ket krap war savelennoù e zindanad, nebeutoc'h c'hoazh n'eo evit ober d'e zindanad goubadout — an alvez eo a c'houbad goude ma steuz ar beved ; en eneb, an arver eo a lak an arouezioù da c'houbadout : el live ambredadurel eo emañ arbenn bezañ rummoù furmel al lavarout — test ar skalfad furmoù diwanet etre ar pennanor hag ar pennanv dre berzh dispak ar penndod arbezhel. Alese an aters : pe arbenn ambredadurel a ra da rummoù an adanv hag an adverb goubadout el live neuziadurel ?

Betek henn en notenn-mañ, gant an damant da eeunaat ar prepoz, hon eus intentet merzhout evel mont war eeun d'an dra hag e zec'havaelañ en un taol : a-walc'h e veze gwelout an **AVAL** ha distagañ *aval* evit bezañ sur da reiñ an un arbezh d'ar ger ha d'an dra — da gaout kevazasted ar ger diouzh an dra. Hogen merzhout n'eo ket dec'havaelañ en un taol.

---

[38] A-zivout an arver eus ***peurliesañ*** er c'heñverioù etre beved ha buhez hag etre furm hag arver gramadegel end-eeun, sl. La-09, p. 58 ; sl. ivez La-11, p. 282.

[39] Sl. La-11, p. 216.

[40] Sl. La-10, p. 311.

> An dra ne vez ket " *« roet d'hon emouezañ en un taol (ent kevadegel) pa zeu erouez dimp en devoud dre un treadegad diskeudoù [Al.* Abschattungen*] ha diarselloù […] »*. Merzhout n'eo ket gavaelañ an dra merzhet e ser piaouañ e anien, met mont etrezek ennañ diwar-bouez un heuliad amzerel a daolioù ergorañ ha, dre se, amparañ un ergorad anezhañ, enmanus d'an emouezañ tra ma chom trehontus an dra (alese an anvad gourzhergor roet d'an ergorenn ved ez eo)[41] ".

Merzhout zo dehentiñ etrezek an dra a-dreuz da anadoù oc'h eilsammañ pep hini an hini distremenet e ser ur meni hizivaat dibenndermen. E-kerz an dehentadur e tedro arbezh an dra merzhet ha war un dro arbezh an anv roet dezhañ. An envel a ya diouzh un dehentadur kenstur, damgenstur kentoc'h, rak arskarekoc'h eo dehentadur al lavarout eget dehentadur ar merzhout. D'ar sell kentañ, lakaomp, e ran anv eus *ur frouezhenn* ; en tennad da heul, goude un "hizivaat" e ran *un aval* eus gourzhambred va merzhout : an dedro c'hoarvezet er merzhout a ziskogell kevazasted an anv roet da gentañ, ken e rank al lavarout lammat etrezek un anv kevazasoc'h. Lakaomp c'hoazh un trede tennad a zo anezhañ merzhout liv an aval ; al lavarout a rank adarre degeidañ, kevazasaat furm ar penndod arbezhel war-benn dec'heriañ an arbezh nevez ha degouezhout en dro-mañ gant : *un aval melen*. Arver an adanv a naou enta evel tun kevazasaat, feuzañ ur pennanv aet amgenglot, araez da beuramparañ ar penndod arbezhel. Heñvel dra, war-benn peur-zispakañ ar penndod argerzhel diouzh argerzh ar gwezhiañ e teu an adverb da zigrizañ arskaregezh hanc'herieg ar yezhoù dre gevazasaat ar furmoù verbel ; an un lammoù a lakaer war wel en argerzh ar verboù hag en arbezh an anvioù ; da skouer, bep ma argemm kendalc'hek an tizh e rank al lavarout heuliañ dre un dehentadur arskarek : *kerzhout, kerzhout buan, redek, redek buan*, h.a.

Ur roll diziouerus o devez enta adanv hag adverb el live ambredadurel, ur roll rigañ en amparadur ar penndodoù arbezhel hag argerzhel. Dont a reont da gediañ gant ar pennanvioù hag ar verboù evit o c'hevazasaat en o roll a benndodoù. Kinnig a ran ober anezho *ketodoù arbezhel, ketodoù argerzhel*. Merkomp diouzhtu : mar talvez tro an adanv hag an adverb da ode vrientek evit savelañ keal ar c'hetod, e vez embreget roll ar c'hetod gant estreget adanvioù hag adverboù — gant verboù da skouer : *un aval mir*, gant

---

[41] La-08, p. 516. An arroud etre daouankoù zo troidigezh un arroud eus R. KEARNEY, *Poétique du possible*, Beauchesne, Paris, 1984, pp. 55-56.

pennanvioù : *ur vantell c'hoañv*[42], gant adanvennoù : *un aval a c'haller mirout*, h.a. ; war enep, kenkoulz all e tegouezh gant an adanvioù roll ur c'hetod argerzhel : *kanañ kreñv, c'hoarzhin glas*, h.a. ha gant an adverboù roll ur c'hetod arbezhel : *un den diouzhtu, ur paotr a-raok*, h.a. Da venegiñ ivez an eilroll c'hoariet gant ar pennanvioù, an adanvioù hag an adverboù en amparadur ar c'hetodoù o unan : *brein teil, bras spontus, mat kenan*. Kompren a reer an entremar ma vez lakaet ar c'heriadurourion gant hevelep trec'houllo en arverioù.

Eomp betek penn. Dre bennaenn e c'haller astenn roll ar c'hetod arbezhel da gement prepoz o "hizivaat" ur penndod arbezhel, eleze o tonaat anaoudegezh ur gourzhambred. Mar kemeromp an arbezh dec'heriet gant *ar c'hevala*, e sammo testenn a-bezh *Das Kapital* roll ar c'hetod arbezhel o kevaraezañ mont war raok etrezek ar gourzhambred **AR C'HEVALA** hag amparañ ar penndod arbezhel *ar c'hevala*.

Notomp e vez arloet dezv an arbezhekaat ouzh an adanv hag an adverb ivez. Gwiskomp gerioù d'ar goulun *« p eo »* arbezhekaet er *« bout-P »* meneget gant HUSSERL (p. 297 a-zioc'h), da skouer : *glas eo ar mor* ; arbezhekaet e vo *glas eo* en *ar bout glas, ar c'hlasted, ar glaz (eus ar mor)*.

Evezhiadenn diwezhañ — na denn ket war eeun d'ar c'hramadeg. Ar mont etrezek an dra, an dedostaat outañ a-dreuz d'un heuliad dibenndermen a ziskeudoù a lez da roud war e lerc'h el lavar un heuliad furmoù anvel (*frouezhenn, aval, renetez*, h.a.), test eus strivoù ar gouzrec'h da gevazasaat furm ar penndod, hag ivez un treug, un arloezad[43] e bred ar gouzrec'h. Notomp e ra HUSSERL gant al leterc'had *skin ar sell (Blickstrahl*[44]*)* evit menegiñ hevelep kerc'had a-berzh an emouezañ etrezek an dra, leterc'had adkemeret gant MERLEAU-PONTY e keal ar *skin bed (rayon de monde*[45]*)* — war ar c'heal-mañ ken troc'holius d'ar preder ha keal ar c'hreud keflen dezhañ e rankor distreiñ ent hir en arvar a droc'holiañ dienderioù 'zo. En

[42] Devoud hemañ hon eus bet tro da stadañ el live kevreadurel ma vez hogozennoù eus pennanvioù koulz hag eus adanvioù (sl. La-16, p. 217 ha p. 297 a-zioc'h).

[43] Amprestañ a ran amañ an termen freudek (Al. *Bahnung*, sl. GBLF. ¶ 505) evel leterc'had ha n'eo ket er c'hemeradur neuronel.

[44] Sl. *Ideen*, [190].

[45] Sl. La-11, pp. 36-37, 73-76.

notenn-mañ e kantomp an holc'h el lavar ha bihan drevell n'eo ket dija ! E kemm ouzh ar *skin* huserlat e klaskan savelañ an *treug* n'eo ket hepken evel sellad a-berzh ar gouzrec'h emouezer, met evel kerc'had a-berzh ar gouzrec'h lavarer. Kas war raok hevelep treug a 'r mont etrezek an dra war-benn kevazasaat furm ar penndodoù zo hent an ergorelaat, eleze hent ar Ouezoniezh. A bouez avat eo merkañ n'eo ket ar mont war raok an doare nemetañ da erolañ an treug. Petra eo an emdennañ bet deskrivet uheloc'h evel amplegad ar merzhout hag al lavarout ma n'eo ket ur mont a-rekin en treug ? An emdennañ zo an egin, ar moul eus ar pezh a 'm eus graet anezhañ an *treañ*[46]. An treañ a zec'han etre an den hag an traoù ur goullo ma tifluk "traoù" etreat — al lavarout er penn kentañ anezho — a denn dre o natur da ergorennoù ar werc'helezh trael ha, war un dro, da zangorenn ar gouzrec'h : ledergorennoù ez eus anezho, al ledwerc'helezh a amparont. Ha, hervez ma vrientekaer blein ar werc'helezh trael pe vlein ar werc'helezh c'houzrec'hel, e tigorer an hent d'ar Boelloniezh pe an nor da erzerc'hadennoù an arz.

> Al lavarout enta, ouzhpenn dougen an arbezhioù hag an argerzhioù engehentet dre unaniñ gant ar merzhout hag ar gwezhiañ, "a ra e stal e unan" ha reiñ kavell ha korf d'ar gouzout, d'ar preder ha d'an arz.

~ Dre arbezhekaat erolidigezh an treug war raok ha war giz, eus ar *frouezhenn* d'an *aval* hag eus an *aval* d'ar *frouezhenn*, e roer tro d'ar rummennañ, e reer kammed kentañ ar Boelloniezh. *"An ergrafoù evodet eus an arbezhekaat […] a bourchas dafar ergrafel diazez ar voudoniezh furmel hag, endalc'het enni, holl ziskiblezhioù ar jedoniezh furmel*[47]*."*

~ An doare all da erolañ an treug, da vont d'an traoù ha da zistreiñ, eo anaout ar gwerc'helezhioù trael ha gouzrec'hel evel an un gwerc'helezh hag enkreriañ al ledwerc'helezh evel siell o unded — pezh a 'm eus arouezet evel *anlouerañ*[48] diwar selaou dezev an arzourion war o arz[49] ha MERLEAU-

---

[46] Sl. *Emsav* 123, p. 4 ; La-11, pp. 127-130 ; La-14, pp. 109, 125.

[47] "Die aus den „Nominalisierungen" entsprungenen Begriffe […] liefern das fundamentale Begriffsmaterial der formale Ontologie und darin beschlossen alle formal-mathematischen Disziplinen" (HUSSERL, *ibid.*, [249], p. 276).

[48] Sl. KIS-709 – Un dedroadur eus keal ar gouzrec'h, La-14, pp. 121-125, p. 125 pergen ; KIS-745 – Un nebeut arvezioù eus an anlouerañ, La-15, pp. 63-73.

[49] Sl. **AN DEZEVOUT BONIEK EN ARZ,** La-12, pp. 199-205.

PONTY pa zodenn evel an un kreud an den, ar bed hag an oberenn[50] hag… Arthur RIMBAUD a amprestan digantañ evit pengenniñ va notenn an arroud-mañ eus e ***DÉLIRES II :***

> *"Boazañ a ris d'an trezerc'hañ rez : didro kaer e welen ur voskeenn e-lec'h ul labouradeg, ur skol daboulinerion graet gant aeled, kalechinier war loabroù ar c'hoabr, ur saloñs e strad ul lenn[51] ..."*

[50] Sl. KIS-524 – Keal ar c'hreud e preder Merleau-Ponty, La-11, pp. 115-130, **KREUD HA YEZH**, pp. 127-130 pergen.

[51] "Je m'habituai à l'hallucination simple : je voyais très franchement une mosquée à la place d'une usine, une école de tambours faite par des anges, des calèches sur les routes du ciel, un salon au fond d'un lac…", *Une Saison en Enfer*, 43t emb., Mercure de France, 1945, p. 55.